

Ярош Я. Б., Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ПАРТІЙ

У дослідженні вивчається політична конкуренція партій. В рамках вказаних проблем детальніше розглядається стан наукової розробки проблеми у працях зарубіжної та вітчизняної політичної науки. Обґрунтовано, що конкуренція між політичними партіями за підтримку з боку суспільства є важливим критерієм демократизації політичного процесу. Акцентовано увагу на тому, що політична конкуренція між політичними партіями виступає важливим чинником легітимізації влади завдяки підвищенню рівня політичної активності громадян у виборчі періоди та через залучення їх до активної політичної діяльності. Ключове поняття, «політична конкуренція партій», розглядається автором в контексті теорії демократії на основі фундаментальних розробок теорії політичних партій, які здійснили зарубіжні та вітчизняні дослідники політичної науки. Наголошено, що сутність політичної конкуренції партій залежить від типу політичного режиму та рівня політичної культури громадян. Обґрунтовано, що політична конкуренція носить різний характер у різних типах політичних режимів. В авторитарних і тоталітарних політичних режимах відповідні преференції мають провладні політичні партії. В демократичних політичних режимах політичні партії діють в рівних умовах. Наголошено, що для українського політичного процесу характерним є зневажливе ставлення до політико-правових норм і створенням та дотриманням «правил гри» за якими відбуватиметься політична конкуренція партій. В свою чергу, українські політичні еліти розглядають політико-правові норми не через призму певних якісних характеристик та цінностей, а через технічний інструментарій, який можна змінювати залежно від конкретної політичної ситуації та рейтингу політичних партій. Політична конкуренція партій в значній мірі здійснюється через неформальні канали, при якій офіційні правові норми часто стають формальним підтвердженням досягнутих до цього неформальних домовленостей між владою та опозицією.

Ключові слова: вибори, політична конкуренція, політична комунікація, політична партія, політичний процес, політична участь.

Постановка проблеми. Інтерес до дослідження групової політики у політичній науці зростає. Це зумовлено тим, що ефективність політичної діяльності групи значно вища, ніж діяльність конкретного індивіда. Інтерес до діяльності політичних партій пояснюється тим, що вони впливають на розподіл ресурсів суспільства та приймають участь у прийнятті політичних рішень. У демократичному політичному режимі через вибори формуються органи державної влади. Політична конкуренція між політичними партіями за підтримку з боку суспільства є важливим критерієм демократизації політичного процесу. Політична конкуренція між політичними партіями виступає важливим чинником легітимізації влади завдяки підвищенню рівня політичної активності громадян у виборчі періоди та через залучення їх до активної політичної діяльності.

Розробленість теми в науковій літературі. В зарубіжній політичній науці дослідження політичних партій має сталу традицію. Зазначену проблематику у своїх працях піднімали такі дослідники, як Е. Берк, М. Вебер, Р. Кейроль, Ж. Кермон, Дж. Сарторі, П. Меркл, М. Дюверже, Дж. Най та ін [8; 11]. У вітчизняній політичній науці політичні партії вивчали такі науковці, як М. Примуш, А. Романюк, К. Меркотан, Б. Максимець, П. Молочко, С. Наумкіна, Ю. Шведа, та ін. [6].

Особливу увагу дослідників зосереджено на політичних партіях, як суб'єктів політичного процесу, однак недостатньо робіт прикладного характеру, а також присвячених аналізу політичної конкуренції партій. Виокремлення досліджень політичної конкуренції у відносно самостійний напрям політичної науки пов'язаний з демократизацією політичних процесів у XXI столітті. Дослідження, які пов'язані з політичною конкуренцією здійснювалися у різні періоди такими зарубіжними науковцями Р. Даль, К. Дойч, Г. М. Вебер, М. Дюверже, А. Лейпхарт, С. Ліпсет, С. Роккан, Дж. Сарторі, М. Лааско, Р. Таагепера [8; 10]. Серед вітчизняних дослідників, які вивчали

проблематику політичної конкуренції можна виокремити В. Бебика, С. Гелей, Г. Зеленько, Б. Кухту, М. Михальченка, І. Кресіну, А. Ліченко, С. Наумкіну, І. Нікіфорова, Ф. Рудича, А. Руденко, Г. Щедрову [3; 5; 9].

Мета статті полягає в тому, щоб здійснити комплексний аналіз політичної конкуренції партій у працях зарубіжної та вітчизняної політичної науки.

Основні положення. Політична наука особливу увагу звертає на політичну діяльність суб'єктів політичного процесу. Актуальними є дослідження, що вивчають сутність, форми та завдання, які здійснюють суб'єкти політики у державотворчих процесах. Важливим є розуміння їхньої мети діяльності, що дає змогу зробити обґрунтовані висновки щодо стратегії та тактики в політичній діяльності.

Найбільш активними суб'єктами політичного, а особливо виборчого процесу є політичні партії, які формують органи влади у представницькій демократії та відіграють важливу роль у прийнятті політичних рішень. Варто розглянути діяльність політичних партій та здійснити аналіз чинників згідно, яких відбувається політична конкуренція партій.

Політична конкуренція носить різний характер у різних типах політичних режимів. В авторитарних і тоталітарних політичних режимах відповідні преференції мають провладні політичні партії. В демократичних політичних режимах політичні партії мають діяти в рівних умовах. За демократії, будь-яка партійна система забезпечує конкуренцію.

Досліджуючи політичну конкуренцію варто розглянути такі поняття, як «політика суперництва», «політична боротьба», «політична поведінка», «політична комунікація», «політична поведінка», «політичний дискурс».

В Оксфордському політичному словнику фіксується термін «конкурентна партійна система» згідно якого зазначається, що «політична система, за якої більше ніж одна партія має розважливі сподівання виграти вибори або належати до переможної коаліції» [4, с.328].

Академічний тлумачний словник української мови трактує, конкуренцію (лат., змагання, суперництво), як суперництво в якій-небудь галузі, боротьба за досягнення кращих наслідків; змагання [1]. Для політичної науки важливим є з'ясування чинників, які дають змогу здійснити комплексний аналіз політичної конкуренції партій.

Політичну конкуренцію можна розглядати через розуміння сутності політичних партій. Р. Кейроль, вважає, що політичні партії «встановлюють взаємозв'язок між інститутами влади та громадянським суспільством» під час політичного процесу [8, с.504].

Політичну конкуренцію партій можна розглядати в широкому та вузькому підходах. В широкому підході, політичну конкуренцію, можна розглядати, як явище, що прагне охопити усе розмаїття політичної боротьби у політичному процесі із метою створення загальної теорії. У вузькому підході, політичну конкуренцію, можна аналізувати через конкретні суб'єкти політичного процесу з відповідними хронологічними та територіальними параметрами.

В рамках вузького підходу, можна виокремити кілька аспектів. У першому аспекті, політична конкуренція розглядається, через призму виборчого процесу. Для політичної партії, важливим є участь у виборах та висування своїх представників. Та політична партія, яка відмовляється від участі у виборчому процесі та не конкурує з іншими, автоматично перестає бути парламентською партією. Саме через виборчий процес, Дж. Сарторі аналізує політичні партії, а саме: «політична партія це політична група, яка має офіційну назву, бере участь у виборах і здатна шляхом участі у виборах (вільних або невільних) висувати своїх кандидатів на державні посади» [8, с.504].

У другому аспекті, політичну конкуренцію, можна розглядати через структурний підхід. В даному випадку акцентується увага на особливості структури партії та часом її існування і зв'язками з суспільством. В даному контексті доцільно навести визначення, М. Дюверже, щодо політичних партій. Дослідник, розумів політичну партію, як «об'єднання людей, які мають свою особливу структуру, таку внутрішню організацію, яка поєднує партійних лідерів у центрах правління з їх прихильниками на політичній арені» [8, с.504].

У третьому аспекті, політичну конкуренцію, можна розглядати через реалізацію тих функцій, які здійснюють політичні партії в конкретному політичному режимі. Можна навести визначення, Ж.-Л. Кермона, де акцентується увага на функціональних особливостях політичних партій, а саме: «це організовані політичні сили, які об'єднують громадян однієї політичної тенденції для мобілізації думки з певної кількості потреб і для участі в органах влади або для орієнтування влади на досягнення цих вимог» [8, с.504].

Аналізуючи британську парламентську систему, С. Файнер, у праці «Політика суперництва і виборча реформа», обґрунтовує гіпотезу суперництва. Він зазначає, що під час політики

суперництва знижується рівень парламентського обговорення і депутатських запитів. Під час дискусії політичні суперники використовують різні аргументи, щоб переконати опонентів. Дослідник, вважає, що «політика суперництва – тимчасова патологія», так як опоненти не завжди розходяться в політичних поглядах [4, с.518].

Політичну конкуренцію партій можна розглядати через призму політичної поведінки суб'єктів політики. Зародження поведінкового напрямку в політичній науці, пов'язане з розвитком психологічної науки у XX столітті. «Політичний біхевіоризм» доповнив аналіз суб'єктів політики почуттями, мотивацією, самоідентифікацією особистості. Також об'єктами дослідження ставали групові суб'єкти політики, зокрема політичні партії.

Учений Чиказького університету, Ч. Мерріам, обґрунтовував політичну поведінку та запропонував виявляти специфічні риси індивіда та соціальних груп через емпіричні дослідження соціології та соціальної психології. Такі дослідження зосереджувалися на вивченні поведінки виборців через статистичні узагальнення, анкетування, технічну обробку інформації. Однак, використання масштабних емпіричних досліджень електорату не давали дослідникам чіткого розуміння сутності політики.

Інший дослідник, Д. Істон, обґрунтовував тезу, що не варто обмежуватися дослідженням лише електоральної поведінки індивідів та соціальних груп. На думку дослідника, для об'єктивного знання у дослідженнях варто поєднувати емпіричний матеріал та ціннісно-нормативний аналіз, комплексніше аналізувати теоретичні складові політичних та соціокультурних цінностей суб'єктів політики. З кінця XX століття спостерігається спад колективного оптимізму у дослідженні політичної поведінки за традиційною біхевіористською методологією. Проблематика політичних партій та соціальних рухів у контексті політичної поведінки все більше розглядається без досліджень, заснованих на емпіричній базі [8, с.505].

У 1979 р., М. Лааско і Р. Таагепера, ввели в науковий обіг поняття ефективної кількості партій (далі – ENP), для вимірювання кількості впливових політичних партій. Індекс ефективної кількості партій вказує на кількість партій, їх відносну вагу і є широко застосовуваним методом для розрізнення партійних систем. Індекс обчислюється на підставі визначення розміру підтримки, яку має кожна партія під час виборів. Для аналізу ефективної кількості політичних партій та розуміння національного чи локального політичного процесу враховується частка голосів виборців, які проголосували за осередки політичних партій на виборах.

Індекс ефективної кількості партій вказує на кількість партій, їх відносну вагу і використовується для розрізнення двопартійних, «двох з половиною» та багатопартійних систем, а також дає можливість спостерігати рівень підтримки тих чи інших політичних партій. Якщо всі політичні партії отримали рівну кількість голосів або місць, тоді ENP дорівнює кількості партій. Якщо частка місць або голосів серед політичних партій різна, тоді ENP буде меншим, ніж фактична кількість партій. Якщо в партійній системі буде певна кількість партій із малою часткою місць або голосів, тоді значення ENP збільшиться [10].

Українська дослідниця, Г. Щедрова, вивчає політичну конкуренцію еліт в сучасній Україні. У дослідженнях, автор докладно висвітлює демократичні механізми регулювання політичної конкуренції еліт, а саме: правове унормування, тип політичного лідерства та діяльність політичних партій. Вона приходить до висновків, що необхідно упроваджувати конкурентні механізми взаємодії еліт, що сприятиме демократизації політичної системи України [9].

Б. Максимець, досліджує роль політичних партій у здійсненні державної політики. Науковець зазначає, що відчувається брак досліджень, в яких політичні партії розглядалися б не лише під кутом зору маркетингових уявлень стосовно участі та конкуренції на ринку політичних послуг, а і їх участі у здійсненні державної політики. Б. Максимець, відзначає, що зростає роль партій у демократії і стаючи правлячою, політична партія, бере безпосередню участь у здійсненні державної політики, насамперед це стосується політичних рішень [6].

М. Борисов, вважає, що правлячі політичні еліти прагнуть до обмеження політичної конкуренції і схильні постійно змінювати правила гри. При цьому пропонуються такі правила політичної боротьби, які створюють перевагу для адміністративних партій [2].

Політичну конкуренцію партій можна вивчати через політичний дискурс, який спроможний виступати дієвим ресурсом (провладних чи опозиційних партій) конструюючи та змальовуючи певні обриси політичної реальності і який здатний здійснювати легітимацію тих чи інших суб'єктів політики. В політичному дискурсі здійснюється і конструюється певна умовна реальність, яка претендує стати політичною практикою. Іншими словами, через дискусію між політичними партіями щодо демократичності виборчого процесу можуть створюватися нові правила гри.

Український дослідник процесу політичної конкуренції, С. Гелей зазначає, що конкуренція реалізується у формі такої політичної взаємодії, в якій суб'єкти політики в рамках правових або неправових правил змагаються за перевагу у розподілі влади, матеріальних ресурсів і престижу [3].

Політичну конкуренцію партій, важливо досліджувати з позицій постбіхевіоризму. Це дозволяє комплексно із врахуванням ціннісних та філософських аспектів політики прогнозувати подальшу конкурентну боротьбу політичних партій. При цьому важливо використовувати емпіричні дослідження, які дозволяють оцінити існуючу політичну практику суб'єктів політики. Під час аналізу політичної конкуренції не варто обмежуватися дослідженням електорально-поведінкових реакцій індивідів, політичних партій та груп на ті чи інші процеси. Потрібно зосереджувати увагу на потребах соціуму і чи існуюча політична конкуренція сприяє розвитку суспільства чи вередє до консервації або деградації. Політичну конкуренцію потрібно розглядати в контексті функціонування політичного режиму.

Із використанням маніпулятивних технологій, політичну конкуренцію, можна розглядати з позицій необіхевіоризму. З цієї позиції суб'єкт політики автоматично реагує на зовнішні подразники: отримуючи вхідний сигнал стимул S і відповідаючи на нього вихідним сигналом реакцією R. Зокрема, А. Бандура, «наголошував на ролі знань індивіда про зовнішнє середовище, що створює потребу засвоєння сукупного досвіду суспільства через спостереження». Саме ця обставина дозволяє з більшою імовірністю передбачати поведінку соціальних груп [8, с.425].

З позиції радикального біхевіоризму, основна причина розладу між індивідумом та соціальним середовищем зосереджена не в особливостях політичного, соціального, економічного чи іншого характеру, а в поведінкових реакціях особистості на соціум. Під час політичної конкуренції партій, можна спостерігати, що над поведінкою особистості та соціальних груп, суб'єкти політики намагаються встановити певний контроль і за допомогою спеціальних методів-стимулів (S) змінювати поведінку особистості та соціальних груп у потрібному напрямі. Результатом такої праці має бути «керований суб'єкт» із стійкою «правильною поведінкою» та правильною сигналом-реакцією (R).

Політична конкуренція між політичними партіями може мати, як позитивні та негативні моменти для розвитку суспільства. До позитивних складових відносимо демократизація та регулювання політичного процесу на конкурентних засадах, формування активістської політичної культури у громадян, політична соціалізація особи, протидія соціальної апатії, абсентеїзму та політичного радикалізму. До негативних складових відносимо загрозу розвитку демократії та її цінностей, так як під час виборчих процесів політичні партії використовують маніпуляційні технології і вони можуть стати засобом досягнення тіньових, злочинних, антигуманних цілей.

Політичні партії для завоювання, використання і утримання політичної влади використовують політичну комунікацію взаємодіючи з індивідуальним чи колективним суб'єктом політики. Через політичну комунікацію політичні партії передають інформацію, здійснюють вплив на політичну соціалізацію громадян, формують громадську думку з врахуванням їхніх інтересів та потреб.

Виокремлюють ряд основних способів комунікації політичних партій. По-перше, комунікація за допомогою засобів масової інформації, як друкованих (газети, журнали, листівки тощо) та електронних (телебачення, радіо, інтернет тощо). По-друге, комунікація завдяки створених політичних ситуацій (вибори, референдуми, відкликання депутатів тощо). По-третє, комунікація за допомогою формальних (політичні партії, громадські організації, благодійні фонди тощо) та неформальних (волонтери, ультрас, скінхеди тощо) організацій. При завершальній стадії виборчого процесу політична конкуренція досягає свого апогею у першому і другому способі комунікації політичних партій, тому що виходить на фінішну пряму. Для третього способу комунікації, політична конкуренція не є яскраво вираженою, так як здійснюється взаємодія суб'єктів політичного процесу, як правило за допомогою неформальних каналів зв'язку. При цьому політичні партії формують групи підтримки та налагоджують неформальні контакти між різними соціально-демографічними групами в суспільстві.

Із використанням нових інформаційних технологій зростає роль використання пропагандистського впливу на масову аудиторію через подання потрібної інформації в потрібний час. На цій проблематиці, акцентує свою увагу Г. Ласвелл, який є одним із авторів «магічної кулі», де йдеться про «необмежені можливості пропагандистського впливу на маси ...і по суті нагадує пацієнта, чий стан починає змінюватися після отримання лікарського препарату у вигляді ін'єкції» [8, с.491].

Розширили аналіз політичної комунікації такі дослідники, як П. Лазарсфельд, Х. Годе і Б. Берельсон. Вони запропонували двоступеневу модель впливу масової комунікації

на особистість. Дослідники наголошують на тому, що конкретний вплив на індивіда є не прямим, а здійснюється через лідерів мікрогруп. Вплив здійснюється через посередників, лідерів громадської думки, які мають авторитет у своїй соціальній групі. Тобто, політична інформація передається від засобів масової інформації та політичних партій, а від них до менш активних верств суспільства [8, с.491].

В XXI столітті на політичну конкуренцію впливає формування інформаційного простору (глобального, загальнодержавного, регіонального тощо) та посиленням медіакратичних тенденцій, що призводить до нерівномірності доступу до інформаційних ресурсів. Це в свою чергу призводить до концентрації управління і поширення інформації та маніпуляцією у політичних цілях тими політичними партіями, які мають такі можливості.

Політичні партії для отримання влади можуть використовувати «soft power» (м'яку силу) і «smart power» (розумну силу) у своїй політичній діяльності. Як зазначає, Дж. Ная, «soft power» м'яка сила – це здатність отримувати бажаний результат не використовуючи примус, а формувати привабливість і симпатію, спонукаючи до добровільної участі і співробітництва. За концепцією, Дж. Ная, суб'єкт політики може використовувати три ресурси – військовий, економічний і «м'яку силу», тобто авторитет культурних надбань, наукових надбань та привабливість соціальної політики тощо [11, с.28].

Поряд з політикою «м'якої сили» («soft power») суб'єкти політики використовують у своїй політичній діяльності «розумну силу» («smart power»). Дана концепція обґрунтовує важливість поєднання «жорсткої» та «м'якої» сили для створення вигральної стратегії суб'єкта політики. Дослідник, Дж. Най, що у XXI столітті кіберсвіт призводить до розпорошення влади, тому суб'єктам політики важливо навчитися працювати з інтернет-аудиторією та активно використовувати у своїй діяльності соціальні мережі [11]. Для політичних партій, здійснюючи свою діяльність важливо вести стратегічну комунікацію за допомогою нових медіа (Інтернет, соціальні мережі тощо). Коригуючи громадську думку, політичні партії, можуть відмовлятися від використання «жорсткої сили» (економічні, силові ресурси тощо) і мають надавати перевагу стратегіям «м'якої сили» та «розумної сили».

Українська дослідниця, А. Ліченко, відзначає, що ЗМІ є вагомим і невід'ємним елементом конструювання політики, яку використовують політичні партії. В зарубіжній науковій думці вживаються терміни «teledemocracy» і «CNNeffect», які апелюють до впливу особливо нових мас-медіа на політику та на процес прийняття рішень. Дослідниця відзначає, що «інтерактивні телекомунікації, інтернет та соціальні медіа оминають часові та просторові бар'єри і дають змогу державам та іншим суб'єктам формувати сприятливе підґрунтя для лобіювання власних інтересів та вести приховану інформаційну пропаганду» [5, с.26].

Досить часто провладні політичні партії у своїй діяльності намагаються приховувати реальні протестні настрої суспільства і формують при цьому штучну громадську думку. Для цього використовується «астротурфінг», який виник у США у середині XX століття, метою якого є формувати хибне враження, що значна частина суспільства вимагає чогось конкретного або виступає проти чого-небудь. В зв'язку з цим, політичні партії, формують громадську думку через написання замовних матеріалів, поширення резонансних повідомлень, які апелюють до емоційного сприйняття інформації. Отже, через ЗМІ, а особливо нові інтернет ресурси, політичні партії формують власний позитивний імідж та здобувають прихильність у різних верств суспільства лобіюючи власні інтереси.

Для українського політичного процесу характерним є зневажливе ставлення до політико-правових норм і створенням та дотриманням «правил гри» за якими відбуватиметься політична конкуренція партій. В свою чергу, українські політичні еліти розглядають політико-правові норми не через призму певних якісних характеристик та цінностей, а через технічний інструментарій, який можна змінювати залежно від конкретної політичної ситуації та рейтингу політичних партій. Політична конкуренція партій в значній мірі здійснюється через неформальні канали, при якій офіційні правові норми часто стають формальним підтвердженням досягнутих до цього неформальних домовленостей між владою та опозицією (конституційна реформа 1.01.2006 р. – автор).

Однак, оновлення законодавства щодо діяльності політичних партій (державне фінансування політичних партій тощо), у перспективі дозволить створити «правила гри» за якою буде здійснюватися політична конкуренція на демократичних засадах. Створення дієвих «правил гри» можливе при взаємодії правлячих і опозиційних політичних партій, які мають бути представлені в органах державної влади.

Підсумки. Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення внутрішньопартійної взаємодії політичних партій у політичних процесах сучасності.

Бібліографічний список:

1. Академічний тлумачний словник української мови. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/konkurencija>.
2. Борисов М. Електоральна і партійна конкуренція в Росії та в Україні: результати трансформації правил гри. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ipriend.gov.ua/uploads/pm/pm_55_56/borysov_elektoralna.pdf.
3. Гелей С. Політологія : [Навч. посіб.] / Гелей С. Д., Рутар С. М. – [6-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2007. – 309 с.
4. Короткий оксфордський політичний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А. Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 789 с.
5. Ліченко А. Мас-медіа як засіб реалізації зовнішньополітичних концепцій «soft power» і «smart power» / А. Ліченко // Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи. – 2016. № 9 – 10 (7). – С. 24–27.
6. Максимець Б. Політичні партії як чинники формування та реалізації стратегії державної політики : дис. ... канд. держ. упр. 25.00.01 / Максимець Б. М. – Київ, 2006. – 221 с.
7. Нікіфорова І. Політична конкуренція в теоріях демократії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2012-2-29.pdf>
8. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.
9. Щедрова Г. Політична конкуренція еліт у сучасній Україні : [Монографія] / Галина Петрівна Щедрова. – Дніпро, 2016. – 390 с.
10. Laasko M., Taagepera R. Effective Number of Parties: A Measure with Application to West Europe / M. Laasko, R. Taagepera // Comparative Political Studies. – 1979. – Vol. 12. – № 3. – P. 3–27.
11. Nay J. Soft Power: The Means to Success in World Politics / J. Nay. – NY. : Public Affairs, 2004. – 194 p.

Yarosh Ya. B., Theoretical foundations of the investigation of political competition of parties

The investigation examines the political competition of parties. In the framework of these issues in more details is discussed the state of research and development problems in the works of foreign and domestic political science. It is proved that competition between political parties for support from the community is an important criterion of democratization of the political process. The attention is focused on the fact that political competition between political parties is an important factor in the legitimization of power by raising the level of political activity of citizens in electoral periods through engaging them in active political activities. The key concept of "political competition of parties" is considered by the author in the context of theories of democracy based on fundamental developments of the theory of political parties, which carried out foreign and domestic researchers of political science. It is noted that the nature of political competition of parties depends on the type of political regime and level of political culture of citizens. It is proved that political competition has a different character in different types of political regimes. In authoritarian and totalitarian political regimes, the relevant preferences have pro-government political parties. In democratic political regimes political parties act in equal conditions. It is noted that for the Ukrainian political process characteristic is the neglect of political and legal norms and the establishment and compliance with the "rules of the game" at which will happen the political competition of parties. In turn, the Ukrainian political elites consider the political and legal norms not through the prism of certain qualitative characteristics and values, but using technical tools, which you can change depending on the specific political situation and the rating of political parties. Political competition of parties in large extent is carried out through informal channels, in which the formal legal rules often become the formal confirmation of the achieved before informal arrangements between the government and the opposition.

Key words: elections, political competition, political communication, political party, political process, political participation.